ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-8

HUQUQ-TARTIBOT IDORALARI RAHBARLARI TOMONIDAN BO‘YSINUVDAGI TUZILMALARDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHNING PREVENTIV CHORALARINI QO‘LLASH XUSUSIYATLARI.

SUBANOV Olimjon Suyarkul o‘g‘li
O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi
Malaka oshirish instituti Yuridik fanlar kafedrasi
katta o‘qituvchisi, dotsent (+99893) 551-71-30

Annotasiya. Mazkur maqolada huquq-tartibot idoralari rahbarlari tomonidan bo‘ysinuvdagi tuzilmalarda korrupsiyaga qarshi kurashishning preventiv choralarini qo‘llash xususiyatlari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: huquq-tartibot idoralari, korrupsiya, preventiv choralar, shaffoflik va hisobdorlik, xalqaro hamkorlik, komplaens-nazorat.

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ РУКОВОДИТЕЛЯМИ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ МЕР ПРОФИЛАКТИКИ ПО БОРЬБЕ С КОРРУПЦИЕЙ В ПОДЧИНЕННЫХ СТРУКТУРАХ.

Аннотация. В статье рассматриваются особенности применения профилактических мер по противодействию коррупции руководителями правоохранительных органов в подведомственных им структурах.

Ключевые слова: правоохранительные органы, коррупция, профилактические меры, прозрачность и подотчетность, международное сотрудничество, контроль за соблюдением законодательства.

FEATURES OF THE APPLICATION OF PREVENTIVE MEASURES TO FIGHT CORRUPTION IN SUBORDINATE STRUCTURES BY LAW ENFORCEMENT LEADERS.

Annotation. The article examines the specifics of the application of preventive measures to combat corruption by heads of law enforcement agencies in the structures under their jurisdiction.

Key words: law enforcement, corruption, preventive measures, transparency and accountability, international cooperation, law enforcement.

Korrupsiya jamiyatdagi muammolardan biri bo‘lib, uning iqtisodiy va ijtimoiy ta’sirlari juda keng tarqalgan. Korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish davlat va jamoat organlarining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Huquq-tartibot idoralari rahbarlari tomonidan korrupsiyaga qarshi kurashishning preventiv choralari korrupsiya holatlarini aniqlashdan ko‘ra ularning avvalo oldini olishga yo‘naltirilgan choralarni o‘z ichiga oladi. Ushbu mavzuda huquq-tartibot organlari tomonidan korrupsiyaga qarshi kurashishning preventiv choralarini amalga oshirish xususiyatlari ko‘rib chiqiladi.

1. Korrupsiyaga qarshi kurashishning umumiy konsepsiyasi.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

1.1 Korrupsiya tushunchasi — shaxsning o‘z mansab yoki xizmat mavqeidan shaxsiy manfaatlarini yoxud o‘zga shaxslarning manfaatlarini ko‘zlab moddiy yoki nomoddiy naf olish maqsadida qonunga xilof ravishda foydalanishi, xuddi shuningdek bunday nafni qonunga xilof ravishda taqdim etish; (Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risidagi qonun 3-modda) **[1].**

1.2 Korrupsiyaning oqibatlari Korrupsiya mamlakat iqtisodiyotini zaiflatish, qonunchilik tizimini zaiflashtirish va davlat organlariga ishonchsizlikni keltirishga olib keladi. Buning natijasida davlat xizmati to‘g‘ri, shaffof va samarali amalga oshirilmaydi.

2. Korrupsiyaga qarshi kurashishdagi asosiy prinsiplar.

2.1 Preventiv choralar: Bu yo‘nalishda asosiy urg‘u korrupsiyaning avvalo oldini olishga qaratilgan bo‘lib, bu maqsadda huquq-tartibot organlarida ishlab chiqilgan yetakchi usullar va amaliy choralar bilan birga, jamoatchilikning huquqiy savodxonligini oshirish, korrupsiyaga nisbatan salbiy munosabatni shakllantirish muhim ahamiyatga ega.

2.2 Tashkilot madaniyati: Bu korrupsiyaga qarshi faoliyatga ishonch hosil qilish, ma’muriy qarorlarning shaffofligini ta’minlash va davlat xizmatini samarali boshqarishdagi axloqiy va huquqiy mas’uliyatni uyg‘unlashtirishni nazarda tutadi.

2.3 Qonunlar va huquqiy mexanizmlar Korrupsiyaga qarshi kurashishda qonunlar va tartibga solish mexanizmlari muhim ahamiyatga ega. Ushbu mexanizmlar davlat organlarining faoliyatida qonunga bog‘liqlikni ta’minlaydi.

3. Preventiv choralarning maqsad va vazifalari

3.1 Huquqiy va axloqiy savodxonlikni oshirish Jamoatchilikning huquqiy savodxonligini oshirish va korrupsiyaga nisbatan salbiy munosabatni shakllantirish korrupsiyaga qarshi kurashishning birinchi qadami hisoblanadi.

3.2 Qonunlar va qoidalarning ishonchli tadbiq etilishi Qonunlar va qoidalarning aniq va samarali tadbiq etilishi korrupsiyaga qarshi kurashishdagi muhim vositalardan biridir.

3.3 Shaffoflik va hisobdorlik Shaffoflik va hisobdorlikni ta’minlash korrupsiya holatlarining oldini olishga yordam beradi. Bu orqali davlat organlarining ish faoliyatining ochiqligi va adolatliligi ta’minlanadi.

4. Huquq-tartibot organlarida korrupsiyaga qarshi kurashishning preventiv choralari

4.1 Ish jarayonining shaffofligi Korrupsiyaning oldini olish uchun har bir huquq-tartibot organi ish jarayonida shaffoflikni ta’minlashi kerak. Buning natijasida xato yoki noqonuniy harakatlarning oldini olish mumkin.

4.2 Ichki audit va monitoring tizimlari Ichki audit va monitoring tizimlarining samaradorligi korrupsiyaga qarshi kurashishda muhim ahamiyatga ega. Bu tizimlar korrupsiya holatlarini aniqlashga yordam beradi va tizimni takomillashtirishga asoslanadi.

4.3 Korrupsiyaga qarshi kurashishda kadrlar malakalari Huquq-tartibot organlarining xodimlarini korrupsiyaga qarshi kurashishda maxsus o‘qitish va malaka oshirish muhim ahamiyatga ega. Bu har bir xodimning huquqiy va axloqiy savodxonligini oshiradi.

5. Jamoatchilik bilan hamkorlik va axborot faoliyati

5.1 Ommaviy axborot vositalari bilan ishlash Jamoatchilikning huquqiy savodxonligini oshirish va korrupsiyaga nisbatan salbiy munosabatni shakllantirishda ommaviy axborot vositalari bilan hamkorlik muhim ahamiyatga ega.

5.2 Jamoatchilik asosida monitoring va nazorat Jamoatchilikning ishtirokini ta’minlash, ommaviy nazoratni kuchaytirish korrupsiyaga qarshi kurashishda samaradorlikni oshirishga yordam beradi.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-8

6. Korrupsiyaga qarshi kurashishdagi xalqaro tajribalar

6.1 Xalqaro tashkilotlar va huquq-tartibot organlari Xalqaro tajribalar korrupsiyaga qarshi kurashishda muhim o‘rin tutadi. Xalqaro tashkilotlar korrupsiyaga qarshi faoliyatni samarali qo‘llab-quvvatlashda katta rol o‘ynaydi.

6.2 Xalqaro hamkorlikning ahamiyati Huquq-tartibot organlari o‘rtasidagi xalqaro hamkorlik korrupsiyaga qarshi kurashishda samarali natijalarga erishishga yordam beradi.

Korrupsiyaga qarshi kurashda komplaens-nazorat:

Korrupsiyaga qarshi kurashishning samaradorligi tashkilotlardagi komplaens-nazorat tizimlariga to‘g‘ridan-to‘g‘ri bog‘liqdir. Komplaens-nazorat korrupsiyaga qarshi samarali ishlaydigan tizimlar yaratish, tuzilmalarda huquqiy va axloqiy xatolarni aniqlash, ularning oldini olish va bartaraf etishga qaratilgan choralar to‘plamini bildirishadi. Komplaens-nazorat, shuningdek, tashkilotlarda korrupsiyaga qarshi siyosatni amalga oshirish va uning ijrosini ta’minlashning asosiy omillaridan biridir.

1. Komplaens-nazorat tushunchasi va ahamiyati:

Komplaens-nazorat — bu tashkilotlar va davlat organlarining faoliyatining qonun va me’yorlar, ichki siyosat va etik prinsiplarga muvofiqligini ta’minlash, shuningdek, korrupsiyaning oldini olish va uni aniqlashga qaratilgan tizimdir.

Komplaens-nazorat orqali tashkilotlar:

- Qonun va normativ hujjatlarga rioya qiladi.
- Korrupsiyaning oldini olishga yo‘naltirilgan tadbirlarni amalga oshiradi.
- Tashkilotlar va jamiyatda ishonchni oshiradi.
- Ishchilar va mansabdor shaxslarning shaxsiy manfaatlarini davlat manfaatlaridan ustun qo‘yishini profilaktika qiladi.

2. Komplaens-nazoratning korrupsiyaga qarshi kurashishdagi roli.

Komplaens-nazorat korrupsiyaga qarshi kurashishda juda muhim rol o‘ynaydi. Bu jarayonning asosiy **maqsadi** — korrupsiya holatlarini oldini olish, ularning tarkibi va olib borilayotgan ishlarga ta’sirini aniqlash, jamiyatda huquqiy va axloqiy mezonlarning rioya qilinishiga ishonch hosil qilishdir. Komplaens-nazorat korrupsiyaga qarshi kurashda quyidagi vazifalarni amalga oshiradi:

- **Shaffoflikni ta’minlash:** Tashkilotlarda va davlat organlarida barcha jarayonlar shaffof va ishonchli bo‘lishi kerak. Bu, o‘z navbatida, korrupsiyaning oldini olish va jamoatchilik ishonchini oshirishga yordam beradi.
- **Korrupsiyaning oldini olish:** Komplaens-nazorat tizimi orqali korrupsiyaga olib kelishi mumkin bo‘lgan omillar va xatolar aniqlanadi. Bu omillar bartaraf etilishi kerak.
- **Mas’uliyat va hisobdorlik:** Tashkilotlarda mas’uliyatni aniq belgilash va javobgarlikni ta’minlash korrupsiyaga qarshi kurashishning muhim vositasidir.
- **Ichki audit va monitoring:** Komplaens-nazorat tizimi ichida turli audit va monitoring mexanizmlari ishlaydi, ular faoliyatdagi xatolarni aniqlash va ularga to‘g‘ri reaksiya ko‘rsatishga yordam beradi.
- **Xavflarni baholash:** Komplaens-nazorat xavflarni baholash, ularga nisbatan har qanday choralar ko‘rish va xavflarni minimallashtirish uchun zarur mexanizmlarni ishlab chiqishni o‘z ichiga oladi.

3. Korrupsiyaga qarshi kurashishda komplaens-nazoratning mexanizmlari

Korrupsiyaga qarshi kurashishda komplaens-nazoratni amalga oshirish uchun bir qator mexanizmlar mavjud. Ularning asosiylari quyidagilardan iborat:

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-8

• **Ichki kontrol va audit:** Tashkilotlar ichida ichki audit tizimlari korrupsiyaga qarshi kurashishda katta ahamiyatga ega. Ushbu tizimlar ish faoliyatini tahlil qilish, xatolarni aniqlash va ularning oldini olishga qaratilgan.

• **Trening va ta'lim:** Xodimlarni korrupsiyaga qarshi va komplaens siyosatiga muvofiqlik bo'yicha o'qitish zarur. Bu amalga oshirish uchun maxsus treninglar, seminarlar va kurslar tashkil etiladi.

• **Shaffof axborot tizimlari:** Komplaens-nazorat tizimi orqali tashkilotlar orasida axborot taqdimoti va sharhlar orqali shaffoflikni ta'minlash mumkin. Bu tomondan xato va korrupsiya holatlarini aniqlash osonlashadi.

• **Qonun va siyosatlarga rioya qilish:** Tashkilotlar o'zlari qabul qilgan qonunlar va siyosatlarga qat'iy rioya qilishlari kerak. Shuningdek, bu qoidalarning buzilishiga qarshi tizimli choralar ishlab chiqilishi zarur.

• **Jamoatchilik va tashqi monitoring:** Korrupsiyaga qarshi kurashishda jamoatchilikning ishtirokini ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Jamoatchilik va mustaqil monitoring tizimlari korrupsiya holatlarini aniqlashda va ularga to'g'ri reaksiya berishda katta rol o'ynaydi.

4. Komplaens-nazoratning xalqaro standartlari va tajribalari

Dunyo bo'ylab turli mamlakatlarda korrupsiyaga qarshi kurashishda komplaens-nazorat tizimlariga amal qilish bo'yicha xalqaro standartlar mavjud. Masalan:

• **OECD (Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti) standarti:** Bu xalqaro tashkilot korrupsiyaga qarshi kurashishning preventiv choralarini ishlab chiqishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu standartlar turli mamlakatlarda korrupsiyaga qarshi samarali tizimlarni tashkil qilish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

• **FCPA (Amerika Qo'shma Shtatlari Federal Korrupsiyaga qarshi Kurashish Qonuni):** Bu qonun transnatsional korporatsiyalar va tashkilotlarning o'z faoliyatida korrupsiyaga qarshi choralar ko'rishini ta'minlaydi. Komplaens-nazoratning xalqaro tajribalari mamlakatlardagi korrupsiyaga qarshi kurashish strategiyalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa:

Korrupsiyaga qarshi kurashish davlat va huquq-tartibot organlarining ustuvor vazifasidir. Huquq-tartibot organlari tomonidan korrupsiyaga qarshi kurashishning preventiv choralari faoliyatning samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Hammamiz yagona kuch bo'lib harakat qilsak, albatta, katta ijobiy samaraga erishamiz. Shu bois mahalla faollari, nuroniylar, ziyolilar, yozuvchi va shoirlar, san'at va madaniyat xodimlari, tadbirkorlar, taniqli shaxslar, rahbarlar, deputat va senatorlar – umuman butun jamoatchilik birlashib, korrupsiyaga "jamiyat tanasidagi saraton" sifatida qarashi kerak, – dedi Shavkat Mirziyoev. **[2].**

Shaffoflik, hisobdorlik, ichki audit va monitoring tizimlarini tashkil qilish, jamoatchilik bilan hamkorlik va xalqaro tajribalar korrupsiyaga qarshi kurashishda muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari komplaens-nazorat korrupsiyaga qarshi kurashishda muhim vosita hisoblanadi. Bu orqali korrupsiyaning oldini olish, ichki mexanizmlar orqali xatolarni aniqlash va ularni bartaraf etish, hamda davlat va jamiyatda ishonchni ta'minlash mumkin. Komplaens-nazorat samarador bo'lishi uchun har bir tashkilotda aniq siyosatlar, ma'lumotlarning shaffofligi va qat'iy nazorat tizimi o'rnatilishi kerak. Muxim ahamiyatga ega bo'lgan mexanizmlar, o'qitishlar va monitoring tizimlari korrupsiyaga qarshi kurashishda muvaffaqiyatga erishish uchun asos bo'ladi.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-8

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida O‘zbekiston Respublikasining 2017-yil 03-yanvar kunidagi O‘RQ-419-son Qonuni. T.:2025

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev 2025-yilning 5-mart kuni “Korrupsiyaga qarshi kurashish milliy kengashi yig‘ilishi”da so‘zlagan nutqi.